

"Era de noche y sin embargo lluvia..."
—Gerona— MEM IV —
Memorias d'un Katoful, ó Auguris d'una
gitana; novela històrica, il·lustrada
per el propi Katoful, durant
las nits plujosas d'ivern, al carrer de
la Forsa y à la llum d'un quinquè
de petroli sense petroli....
La nit era freda y negra y la
pluja cayen monotona, perpetua,
eterna danant sols senyals
de vida els Rats—penats.....

Un còdex hològraf

Diu en les biografies que Modest Urgell i Inglada (1839-1919) fou un artista prolífic, inconformista amb els criteris acadèmics oficials, tenaç sempre en la seva feina i fidel a unes constants pictòriques que mai no abandonà. Era amic dels Vayreda, els Masriera, Mercadé, Simón Gómez, Fortuny, Tusquets... i a Paris Courbet, a qui admirava profundament i sense reserves. La tendència a plasmar climes tristos i malenconiosos, decaiguts i monòtons, però tocats per la màgia d'uns pinzells inspiradíssims, suggerí el sacerdot Remigio Vilariño, en trobar-se davant del quadre *!Dios mío, qué solos se quedan los muertos!*, aquesta valoració que transcriu del castellà: «Aquesta obra, que a primer cop d'ull es diria sona, heus ací que captiva durant hores i hores a qui contempla aquell solitari cementiri, i cerca els que allí jauen, desitjant sentir alguna veu o percebre qualche moviment, a l'aguait que en acabar la tarda, de la plàcida llum en la qual es troba immers tot el quadre, surtin

aquells que deuen estar amagats entre les ombres. Mai no m'havia deturat per tant de temps ni amb tanta curiositat davant una tela pintada, ni mai cap cementiri no m'havia fet pensar tant en el cel. I és que en el quadre hi ha reflectida alguna cosa més que aquella terra deserta i sola». Potser en les paraules de l'emocionat mossèn aleni el mateix esperit que mogué els jurats de les exposicions de Barcelona, Madrid, Saragossa, París, Munich, Filadèlfia, Brusselles, Berlín i Xicago a atorgar a Modest Urgell la medalla d'or en cadascuna d'elles, tan separades per l'espai i els conceptes estètics i sòcio-polítics.

De tota manera, no sempre el somrigué l'èxit, i de l'etapa difícil viscuda a Girona deixà el que podríem dir un còdex hològraf, il·lustrat amb el seu peculiar estil, en el qual es barreja una certa rancúnia envers les grans patums de l'art oficial de les darreries del segle XIX —crítics, estètics, teòrics, eunucs o acadèmics—, que solia

representar com si fossin porcs, la descripció de la penúria econòmica que passaven ell i la seva esposa en un miserable pis del carrer de la Força, i un ben curiós sentit de l'humor que traduí en la figura, tal vegada producte de la fam, del *hombre cuchara*.

Aquest document, que romaníà inèdit en mans d'una família barcelonina, es publicà l'any 1977 a la revista d'empresa Cointra press. diagramada a Alcalá de Henares en el taller de publicitat Cointra, S.A., per un d'aquells estranys avatars en el qual intervingueren un seguit de circumstàncies gairebé casuals, però de feliç conclusió. A mi em tocà *remenar el preciós original per fer-ne les diapositives de cadascuna de les planes, i després la traducció castellana d'una llengua encara sense normalitzar*. El que més emociona del còdex, que comença el 1904 i acaba amb un paràgraf datat el novembre de l'any 1918, és que el pintor l'intitula «Memorias d'un Katuful, o Auguris d'una gitana» i el considera una «novela historica, ilustrada per el propi Katuful, durant las nits plujosas d'ivern, al carrer de la Forsa y a la llum d'un quinquè de

petroli sense petroli» en la qual s'admet que una gitanela li predí el triomf a través d'una hora, el capvespre: l' hora més estimada per l'artista!

Vegeu-ne doncs, reproduïdes aquí, les làmines que conformen el manuscrit. Per desgràcia, les diapositives (de forma 13x18) no podem saber on són, ja que han transcorregut gairebé dotze anys i no crec que l'arxiu del departament de publicitat de Cointra, que quan jo vaig deixar l'empresa gairebé desaparegué, encara les conservi. Tenim, això sí, l'exemplar de la revista on es publicaren, impresa amb prou decòrum com per permetre, amb els avenços fotomecànics i tipogràfics d'avui, obtenir més que dignes reproduccions de les esplèndides i intimistes planes de Modest Urgell. Sense oblidar que la seva estada a Girona no només ve marcada per la pobresa i l'esperança, sinó que entre plat de bacallà amb panses i de bacallà amb illusió, encara tingué temps de fundar el Museu Artistic i Arqueològic de la ciutat.

JORDI SOLER

Octubre de MDCCCLV. 2

Sertim una tarde del jardí del general, me paria una gitanita, negra com la nit y ab bons modes. "Oye rezalao" me va dir, "que te voy a decir la Buena-Ventura" "Tú vivirás hermoso, y tú llegarás" y "vivirás de una hora, y esa hora será el atardecer" li vareig donar els pocs cuartos que portaba y s'allunya tota contenta saltant com una daina..

Aquella nit vaig somniar la gitanela y la Buena-Ventura.....

..... XV anys després.....

.....Y no solsamant aquellanit sino l'altre,....y l'altre, somo mian sempre la gitanela y la Buena-Ventura.....

Arribà l' tres d'Octubre del any MDCCCLXX, inauguració de l'Exposició de Bellas Arts, presentant jo per primera vegada "Soledad", cuadro que fou rehusat per uns Acadèmics, dient que un "Katuful sols podia fer Katufuls".

Varen dar-me un disgust!.....

— Arribada la nit, y'L apaçà l' llum, per tot veya à la gitanela, que à cau d'orella'm repetia: "Deerme tranquilo hermoso, y no olvides à tu gitanita"..... "Tu vivirás de una hora"

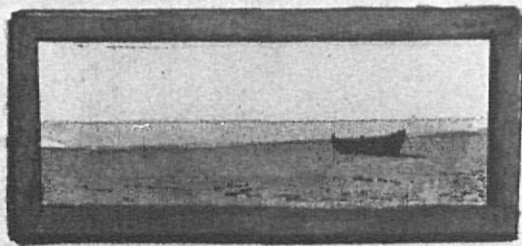
4

Set anys després
tenia lloc l'Exposició Oficial
de Madrid. Deu hores abans
de la inauguració vaig arri-

companyia del amic Escobedo. La cerimònia
inaugural era a las deu del Dos de Mayo con asisten-
cia de S.M. la Reina Doña Ysabell II

El frac era de rigor, y tots dos al duyem emmanlle-
vat. Pocs dies després el Jurat adquiria el meu
cudro "Solitad" que havia estat refusada per aquells
acadèmics de marriàs

pocs mesos antes.....

.....
Quinze dies després
despedí-me del amic

Escobedo; sortia 'm companyia de la meua muller
cap a Girona

5

Un Acadèmic
y jurat del
any de MDCCCLXXII

grasò, retchonjos, autoritari, tonto: vist un,
vistas tots.... tots tallats baix lo mateix
patró.

Molt empaquetat, lentes d'or, frac, yeans,
cintas y medallas, per anar a la
professor.....
y una Estètica
de D. Pau Milà, per no oblidar

alò de "una cosa es la escultura"
"y una altre l'arquitectura"

6

!- Aquí ls teniu! Mireu-els
son ells els de l'any MDCCCLXX, gras
retchonjos, inflats, plens de vent, de
vanitat, de teorias y d'Estètica.... malait
siqa qui vos afarta; teniu, manjeu
marrans retrospectius, fruit-secs
eunucos.... afarteu-vos vergonya de la
terra catalana y escoria de la
humanitat

7

Habitabam en
quart pis del carver
de la Torra de Girona,
sense altre com-
pañia que un quim-
què de petroli
que sempre'ns feya mala cara.

Viviam de bacallà ab patatas,
de bacallà ap panras, de bacallà
ab bacallà, y de bacallà ab
ilusions; d'aucas de vedolins,
y quatre dibujos o uinots mal
paqats..... pero eram felisos.

8

En aquella epoca tot contem-
plan las granotas y els caps gros
os de San-Pere dels Galligans
s'hem va ocorre "el hombre-cu-
chara" que la quitxalla de
tots els temps debia eternisar.
Fa cincuenta anys, miy-segla,
y encara a voltas en trovo que
sontin d'estudi ab l'auca a la ma van Hejin

"Ved señores cosa rara, un hombre medio cuchara"... mes
d'un cop els he parat dientos "ayesta auca es feta
nova".... "es emposcadaie nova".... pero no hi creuen

Ni que ls reciti de
memocia desde el comensament
fins l'últim vedolí que diu
"camillante y curioso para"
"que aqui descanza cuchara"

9

.....y aquellas vetllas
 tan llargas d'ivern las
 paraba fent ninots com la mostra.
 Una plana de Katofols, una pereta.
 En aquella epoca s'emvã ocorra
 "El hombre cuchara" que la qitchiãlla
 s'ha cuidat d'eternisar; ha pasat
 mes de miy segle y encara es
 ven a España y America
 y lo que s' vendrà

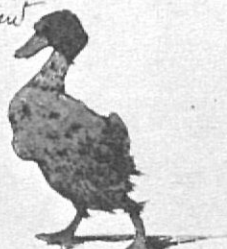
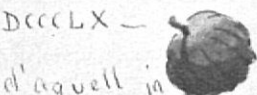

10

Quant

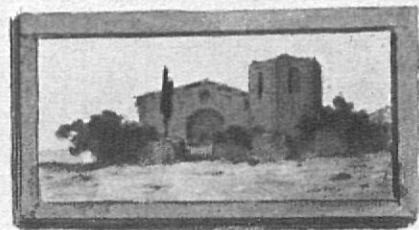

jo era noy, d'aquets animalets en
 deyan, criticas, estetics, teorics, conves
 ò academics.... ha pasat mes de miy segle;
 ja no som a l'any MDCCCLX — els temps
 han cambiãt y d'aquell ja no s'han
 vesa ni gall ni gallina, — tot pasa... tot...
 menos "El hombre — cuchara".... que
 vivrà sempre eternament

"El Toque de la oracion"

Dos anys
 després s'inaugurà a Madrid
 l'Exposicio ofici

al reglamentaria, concedintse el primer premi
 al meu "Toch d'oraciõ", "Habia pesat "Una pica
 en Flandes"... Encara avuy me sembla un somni
 Desde llavors, ploviã els encarrechs. Ja no viviam
 d'ilusions y bacallã, sino de confitores y llus
 ab pèsols, y llogant el millor: pis que trobarem, vaig
 engegar el quinquè, el petroli y el casero a fer P....
 y ab ell, un llorito que penjat al meu finestral
 prenha el sol quan no ploviã.....

12

...tingué... aquí, miserable ego-
 ista, aquí li regaló. aquí
 quinqué que sempre hauria
 ha fet mala cara... y aquí's
 trosos de cadira, estopit y
 avuro, y'l seu llorito.....

Un llorito mes persona que
 vostè y gencios que van
 li diu "llorito que van
 pata" li dona tot se-
 quit... arre allà lluny.
 ben lluny....

13

La Papaloya.

Era porquera...
 y'us feya de mo-
 delo.
 Els porcs que
 guardaba eran personas desens
 y potser fins entesos en Art... no eran
 com aquells academics de marrajs;
 ni com aquell pintor revellit y ma-
 no, repugnant y brut, que ja'l treva-
 rem retratat d'esquena per que
 fasi menos fastic.... y s'anomena
 B..... B.....

14

¡La Bruja!.....

Uns crits de "mateula quès bruja"
 una pobra velleta arrapansa'l meu bras
 y una ploja de llambordas, m'obligà
 a plegà els pinells enduyenme à
 aquella pobreta que tota asvarada ja
 no volgué dejarme. Una volta à casa
 m'explicà, que prenentla per bruja la
 volian matar, y que no havia menjat res
 entot lo San-dia.....

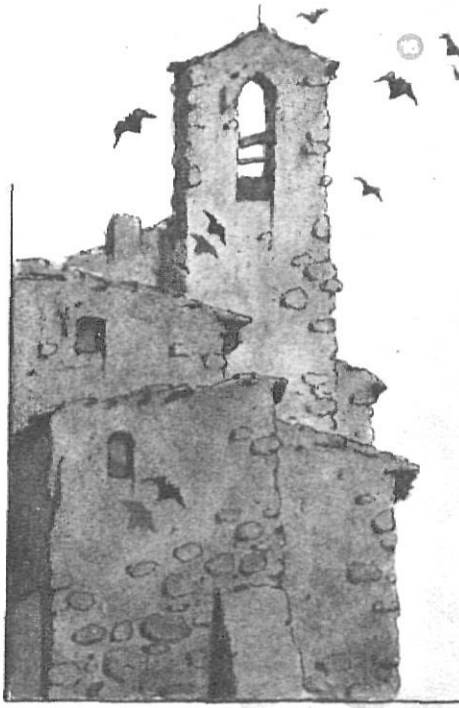
La meva dona se la
 quedà. Feya mitja, frega
 ba, escombraba, pasaba el
 San-Rosari, y cinq anys despres
 morí en pau y gracia de Deu.

15

Consti y subrayo que
 evant lo dit y consignat respecte
 als academics, únicament me referit sem-
 pre y únicament als del segle pasat; pero
 de cap modo, ni indirectament als Acade-
 mics d'avuy, companys meus la major
 part, y amics dignissims ab coal amistat en
 honros, y que si al nombrarme Acade-
 mic vareix protesta no tingué
 altre motiu que no po-
 puja aquella interminable
 freda y humida.....
 Y escriure incoherencias
 ninots, sen academic
 francament... no pega.

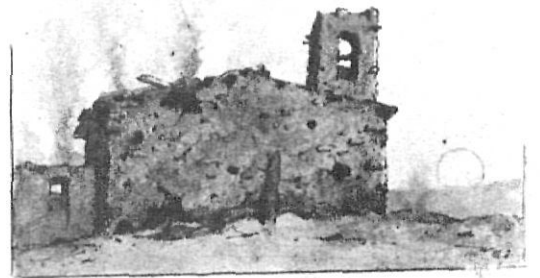

INTERDICTVM!

Capella ol-
vidada, campar-
nar sense campar-
nas, casolòts
inhabitats, cau
de Ratx-Penats-
Soletat! ¡quie-
tot! això es Barahona, la ciutat de bruïjas
bruïjots, esperitats y donçellas impuras.....

DATA DEL MDCCLXX

San Joan
d' Horta

¡ incendiada el XXIX-VII-MCMIX!
Diseno tret d'un apunte del natural à las
set de la tarde.... ni una anima.....
ni un remor.... completa quietat y soletat..
la lluna feya'l plz....

Mut testimoni de
la Setmana Tràgica, tro-
vát al fons del barranc
de cau-Solanas.....

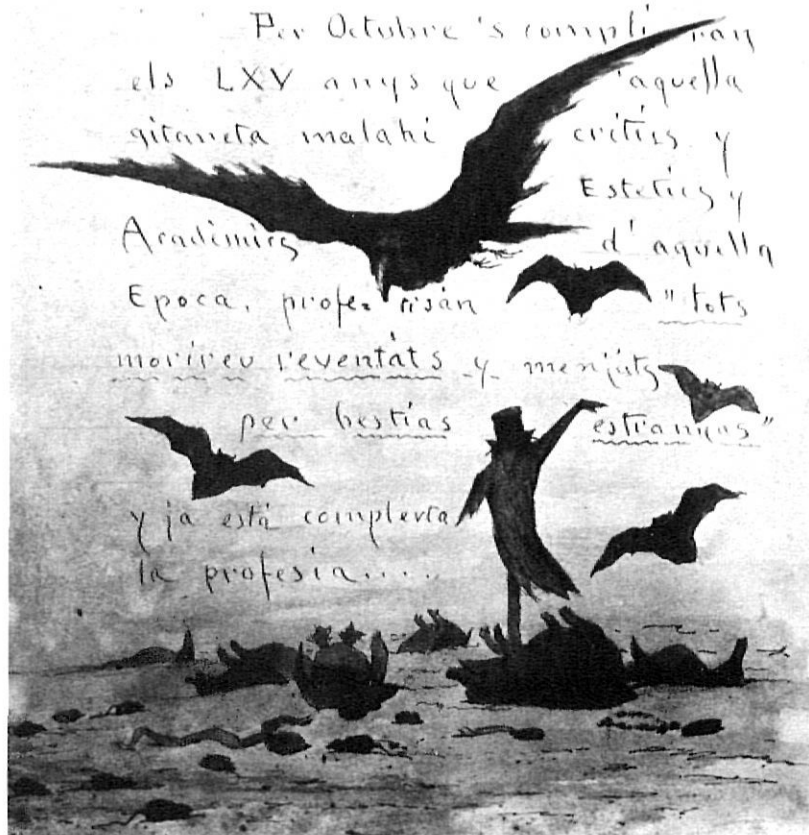
Última nit...
 Nit de Novembre.
 Llarga, freda, negra,
 trista y plojosa,
 deixen aquelles gotes
 d'aigua que olvidadas
 en los ferrros del meu
 balcó, convertirse
 en
 perlas de plata
 abrillantadas per la
 claró de la matinada

Novembre
 de MCMX

Som al MCMXIII.

Per Octubre 's compleixen
 els LXV anys que aquella
 gitanaeta malahi crítica y
 Acadèmica Estètica y
 Epoca, profesora d'aquella
 morireu reventats y menjats
 per besties estranyes"
 y ja està completant
 la profesia...

Novembre de MCMXVIII.

Han pasat LX anys, mes
de mitg segla;
Encara recordo aquella gitaneta
tan negra y salada que'in pro=
nosticà una Bona-Ventura.

"Tú subirás hermoso, y tú lle=
garás, y vivirás de una hora y
esa hora será el
atardecer"

Totas las nits
sonnían o no, sento
la veu de la gitaneta "Ya lo ves"
"hermoso, se cumplió mi profesia..."